ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 21ης Ιουνίου 2007 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-231/06 έως C-233/06,

με αντικείμενο αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το cour du travail de Bruxelles (Βέλγιο) με αποφάσεις της 10ης Μαΐου 2006, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 22 Μαΐου 2006, στο πλαίσιο των διαδικασιών

Office national des pensions

κατά

Emilienne Jonkman (C-231/06),

Hélène Vercheval (C-232/06),

και

Noëlle Permesaen (C-233/06)

κατά

Office national des pensions,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, R. Schintgen, A. Borg Barthet, M. Ilešič (εισηγητή) και E. Levits, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: C. Strömholm, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 1 Μαρτίου 2007,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— οι E. Jonkman, H. Vercheval και N. Permesaen, εκπροσωπούμενες από την J. Heynderickx, avocat,

— το Office national des pensions, εκπροσωπούμενο από τους R. Dupont και M. Willemet, avocats,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον W. Ferrante, avvocato dello Stato,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους G. Rozet και M. van Beek,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 29ης Μαρτίου 2007,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Οι αιτήσεις εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορούν την ερμηνεία της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως (ΕΕ ειδ. εκδ. 05/003, σ. 160).

2 Οι αιτήσεις αυτές υποβλήθηκαν στο πλαίσιο διαφορών μεταξύ, αφενός, των E. Jonkman, H. Vercheval και N. Permesaen και, αφετέρου, του Office national des pensions (εθνικός οργανισμός συντάξεων, στο εξής: ONP).

Οι διαφορές της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

3 Οι E. Jonkman, H. Vercheval και N. Permesaen, οι οποίες είχαν εργασθεί ως αεροσυνοδοί στη Sabena SA, société anonyme belge de navigation aérienne (βελγική ανώνυμη αεροπορική εταιρία), υπέβαλαν αίτηση συνταξιοδοτήσεώς τους ως ιπτάμενο προσωπικό της πολιτικής αεροπορίας. Τις αιτήσεις αυτές υπέβαλαν, αντιστοίχως, το 1992, το 1995 και το 1996, ώστε τα συνταξιοδοτικά δικαιώματά τους να ενεργοποιηθούν, αντιστοίχως, από 1ης Μαρτίου 1993, 1ης Ιουλίου 1996 και 1ης Φεβρουαρίου 1997.

4 Το ONP τους απένειμε σύνταξη, πλην όμως οι E. Jonkman, H. Vercheval και N. Permesaen προσέβαλαν τις αποφάσεις του, η πρώτη ενώπιον του tribunal du travail

de Bruxelles και οι άλλες δύο ενώπιον του tribunal du travail de Nivelles, υποστηρίζοντας ότι ο υπολογισμός των συντάξεών τους βασιζόταν σε διατάξεις που εισήγαγαν διακρίσεις και ότι έπρεπε να τους χορηγηθεί σύνταξη υπολογιζόμενη βάσει των ίδιων κανόνων με εκείνους που ίσχυαν για τα άρρενα μέλη του πληρώματος καμπίνας.

5 Ειδικότερα, από τη σύγκριση των στοιχείων υπολογισμού των συντάξεων των ενδιαφερομένων προέκυπτε ότι το ύψος των αποδοχών που είχε λάβει υπόψη του το ONP ήταν, ως προς τη χρονική περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 1964 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1980, σαφώς χαμηλότερο για τις αεροσυνοδούς σε σύγκριση με τους ιπτάμενους φροντιστές, παρά το γεγονός ότι ο βασικός μισθός τους ήταν ο ίδιος.

6 Τούτο οφειλόταν στην άνιση μεταχείριση των αεροσυνοδών έναντι των άλλων μελών του πληρώματος καμπίνας κατά την ανωτέρω χρονική περίοδο. Ειδικότερα, με το βασιλικό διάταγμα της 10ης Ιανουαρίου 1964, περί καθορισμού των εισφορών για τη χρηματοδότηση του συστήματος συντάξεως γήρατος και επιζώντων του ιπτάμενου προσωπικού της πολιτικής αεροπορίας, καθώς και των όρων καταβολής τους (*Moniteur belge* της 17ης Ιανουαρίου 1964, σ. 464), το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1964, θεσπίστηκε ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς υπέρ του ιπτάμενου προσωπικού της πολιτικής αεροπορίας, από το οποίο όμως αποκλείονταν οι αεροσυνοδοί. Αυτές εξακολουθούσαν να υπάγονται στο γενικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των υπαλλήλων, στο πλαίσιο του οποίου λαμβανόταν υπόψη, για την είσπραξη των εισφορών και τον υπολογισμό της συντάξεως, ποσοστό των αποδοχών μικρότερο εκείνου που αποτελούσε βάση υπολογισμού στο πλαίσιο του ειδικού καθεστώτος του ιπτάμενου προσωπικού της πολιτικής αεροπορίας.

7 Οι αεροσυνοδοί αποκλείονταν από το ωφέλημα του ειδικού αυτού συνταξιοδοτικού καθεστώτος για τον λόγο ότι κατά την εποχή εκείνη αδυνατούσαν να συνεχίσουν τη σταδιοδρομία τους ως μέλη του ιπτάμενου προσωπικού μετά την ηλικία των 40 ετών. Δεν μπορούσαν επομένως να ολοκληρώσουν μια πλήρη σταδιοδρομία. Ως εκ τούτου, το Βασίλειο του Βελγίου αποφάσισε να μην τις εντάξει στο ειδικό καθεστώς που δημιούργησε.

8 Η προβληματική σε σχέση με τη σταδιοδρομία στη Sabena SA και το συνταξιοδοτικό καθεστώς των αεροσυνοδών αποτέλεσε αντικείμενο πολυάριθμων διαφορών ενώπιον των βελγικών δικαστηρίων, ορισμένες εκ των οποίων επιλύθηκαν βάσει αποφάσεως που εξέδωσε το Δικαστήριο κατόπιν αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως (αποφάσεις της 25ης Μαΐου 1971, 80/70, Defrenne, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 815· της 8ης Απριλίου 1976, 43/75, Defrenne, Συλλογή τόμος 1976, σ. 175, και της 15ης Ιουνίου 1978, 149/77, Defrenne, Συλλογή τόμος 1978, σ. 419). Με το βασιλικό διάταγμα της 27ης Ιουνίου 1980, περί τροποποιήσεως του βασιλικού διατάγματος της 3ης Νοεμβρίου 1969 περί καθορισμού, όσον αφορά το ιπτάμενο προσωπικό της πολιτικής αεροπορίας, ειδικών κανόνων για τη θεμελίωση του δικαιώματος συντάξεως και ειδικών κανόνων εφαρμογής του βασιλικού διατάγματος 50 της 24ης Οκτωβρίου 1967, περί συντάξεως γήρατος και επιζώντων των μισθωτών εργαζομένων (*Moniteur belge* της 23ης Αυγούστου 1980, σ. 9700), το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1981, οι αεροσυνοδοί εντάχθηκαν τελικά στο ειδικό καθεστώς του ιπτάμενου προσωπικού της πολιτικής αεροπορίας. Εν συνεχεία, με το βασιλικό διάταγμα της 28ης Μαρτίου 1984, υπό την αυτή επικεφαλίδα με το προηγούμενο (*Moniteur belge* της 3ης Απριλίου 1984, σ. 4100), ο Βέλγος νομοθέτης εισήγαγε ρύθμιση περί διακανονισμού υπέρ των αεροσυνοδών για τη χρονική περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 1964 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1980. Μετά την ακύρωση του εν λόγω βασιλικού διατάγματος με απόφαση του Conseil d'État της 7ης Σεπτεμβρίου 1987, εκδόθηκε νέο βασιλικό διάταγμα, επίσης υπό την αυτή επικεφαλίδα, στις 25 Ιουνίου 1997 (*Moniteur belge* της 31ης Ιουλίου 1997, σ. 19635, στο εξής: βασιλικό διάταγμα της 25ης Ιουνίου 1997), προκειμένου να θεραπεύσει την ανισότητα στη μεταχείριση των αεροσυνοδών και των ιπτάμενων φροντιστών κατά τη χρονική περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 1964 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1980.

9 Βάσει του βασιλικού διατάγματος της 25ης Ιουνίου 1997, οι αεροσυνοδοί που εργάστηκαν κατά τη χρονική περίοδο μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 1964 και 31 Δεκεμβρίου 1980 δικαιούνται εφεξής σύνταξη γήρατος που υπολογίζεται βάσει κανόνων ίδιων με εκείνους που ισχύουν για τους ιπτάμενους φροντιστές, υπό τον όρον ότι θα καταβάλουν εφάπαξ εισφορές τακτοποίησης πλέον τόκων 10 % ετησίως. Οι εν λόγω εισφορές τακτοποίησης συνίστανται κατ' ουσία στη διαφορά μεταξύ των εισφορών που καταβλήθηκαν από τις αεροσυνοδούς κατά τη χρονική περίοδο μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 1964 και 31ης Δεκεμβρίου 1980 και των υψηλότερων εισφορών που καταβλήθηκαν από τους ιπτάμενους φροντιστές κατά την ίδια χρονική περίοδο.

10 Οι E. Jonkman, H. Vercheval και N. Permesaen φρονούν ότι ο προβλεπόμενος από το βασιλικό διάταγμα της 25ης Ιουνίου 1997 διακανονισμός δεν επιτρέπει την εξάλειψη όλων των δυσμενών διακρίσεων μεταξύ των αεροσυνοδών και των ιπτάμενων φροντιστών.

11 Με αποφάσεις της 17ης Νοεμβρίου 1997 και της 9ης Ιανουαρίου 1998, που εκδόθηκαν, αντιστοίχως, από το tribunal du travail de Bruxelles και από το tribunal du travail de Nivelles, οι προσφυγές των E. Jonkman και H. Vercheval έγιναν δεκτές, με την αιτιολογία ότι ο τρόπος υπολογισμού των συντάξεών τους συνιστά δυσμενή διάκριση.

12 Στην περίπτωση της N. Permesaen, το tribunal du travail de Nivelles, με απόφαση της 26ης Δεκεμβρίου 2003, δέχθηκε εν μέρει τα επιχειρήματα του ONP. Διαπίστωσε ότι δεν συνιστά δυσμενή διάκριση η χορήγηση συντάξεως απολύτως ίσης με εκείνη των ανδρών εργαζομένων, υπό τον όρο της καταβολής των εισφορών που θα έπρεπε να είχαν καταβληθεί αν η εργαζόμενη είχε υπαχθεί στο εν λόγω καθεστώς κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής σταδιοδρομίας της. Έκρινε ωστόσο ότι ο ετήσιος τόκος του 10 % συνιστούσε δυσμενή διάκριση.

13 Το ONP άσκησε έφεση ενώπιον του cour du travail de Bruxelles κατά των αποφάσεων της 17ης Νοεμβρίου 1997 και της 9ης Ιανουαρίου 1998. Η N. Permesaen άσκησε ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου έφεση κατά της αποφάσεως της 26ης Δεκεμβρίου 2003.

14 Το cour du travail de Bruxelles εκτιμά ότι οι πρακτικές ρυθμίσεις του συστήματος διακανονισμού που θεσπίστηκε με το βασιλικό διάταγμα της 25ης Ιουνίου 1997 είναι πιθανόν να συνιστούν δυσμενή διάκριση. Συναφώς, επισημαίνει ότι η εφάπαξ καταβολή ενός πολύ μεγάλου ποσού συνιστά για τον συνταξιούχο ένα μη αμελητέο εμπόδιο. Το cour du travail αναφέρεται και στις φορολογικές παραμέτρους του εν λόγω συστήματος διακανονισμού, υπό την έννοια ότι κατά την εποχή εκείνη οι εισφορές εξέπιπταν από τον φόρο ως προς τους ιπτάμενους φροντιστές, πράγμα που δεν ισχύει για τις αεροσυνοδούς. Τέλος, παρατηρεί ότι το επιβληθέν επιτόκιο υπερβαίνει το νόμιμο επιτόκιο των τόκων υπερημερίας και των αντισταθμιστικών τόκων, καθώς και το τραπεζικό επιτόκιο.

15 Το cour du travail de Bruxelles εκτιμά ότι η απόφαση επί των διαφορών της κύριας δίκης εξαρτάται από την ερμηνεία της οδηγίας 79/7. Ως εκ τούτου, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει η οδηγία 79/7 να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι επιτρέπει σε κράτος μέλος να θεσπίσει νομοθετική ρύθμιση η οποία έχει ως σκοπό να παράσχει σε μια κατηγορία προσώπων ορισμένου φύλου, η οποία αρχικώς υπέστη δυσμενή διάκριση, τη δυνατότητα να επωφεληθεί από το συνταξιοδοτικό καθεστώς το οποίο ισχύει για την κατηγορία των προσώπων του ετέρου φύλου, υπό τον όρο της αναδρομικής καταβολής εισφορών (εφάπαξ καταβολή πολύ μεγάλου ποσού), των οποίων η υποχρέωση καταβολής, δυνάμει της νομοθεσίας που ισχύει στο εν λόγω κράτος, έχει παραγραφεί για τη δεύτερη κατηγορία προσώπων;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ανωτέρω ερώτημα, πρέπει η οδηγία 79/7 να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι επιβάλλει στο κράτος μέλος να προσαρμόσει την αντίθετη στην εν λόγω οδηγία νομοθεσία αμέσως μόλις το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διαπιστώσει με απόφασή του τη σύγκρουση αυτή και, πάντως, πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου παραγραφής της αξιώσεως καταβολής εισφορών που πηγάζει από τη νομοθεσία αυτή;

2) Πρέπει η οδηγία 79/7 να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι επιτρέπει σε κράτος μέλος να θεσπίσει νομοθετική ρύθμιση η οποία έχει ως σκοπό να παράσχει σε μια κατηγορία προσώπων ορισμένου φύλου, η οποία αρχικώς υπέστη δυσμενή διάκριση, τη δυνατότητα να επωφεληθεί από το συνταξιοδοτικό καθεστώς το οποίο ισχύει για την κατηγορία των προσώπων του ετέρου φύλου, υπό τον όρο της καταβολής υψηλών τόκων υπερημερίας, των οποίων η υποχρέωση καταβολής έχει παραγραφεί, δυνάμει της νομοθεσίας που ισχύει στο εν λόγω κράτος, για τη δεύτερη κατηγορία προσώπων;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ανωτέρω ερώτημα, πρέπει η οδηγία 79/7 να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι επιβάλλει στο κράτος μέλος να προσαρμόσει την αντίθετη στην εν λόγω οδηγία νομοθεσία αμέσως μόλις το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων διαπιστώσει με απόφασή του τη σύγκρουση αυτή και, πάντως, πριν από τη συμπλήρωση του χρόνου παραγραφής των τόκων υπερημερίας που οφείλονται δυνάμει της εν λόγω νομοθεσίας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

16 Επιβάλλεται, εκ προοιμίου, η διαπίστωση ότι οι διάδικοι της κύριας δίκης δεν αμφισβητούν ότι ο αρχικός αποκλεισμός των αεροσυνοδών από το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς του ιπτάμενου προσωπικού της πολιτικής αεροπορίας συνιστούσε δυσμενή διάκριση.

17 Επισημαίνεται, επίσης προκαταρκτικώς, ότι το άρθρο 141, παράγραφοι 1 και 2, ΕΚ, που αφορά την αρχή της ισότητας της αμοιβής μεταξύ ανδρών και γυναικών εργαζομένων, δεν είναι εφαρμοστέο εν προκειμένω, δεδομένου ότι το εν λόγω άρθρο εφαρμόζεται μόνο στα επαγγελματικά και όχι στα εκ του νόμου συνταξιοδοτικά συστήματα (προμνησθείσα απόφαση της 25ης Μαΐου 1971, Defrenne, σκέψεις 10 έως 13· αποφάσεις της 6ης Οκτωβρίου 1993, C-109/91, Ten Oever, Συλλογή 1993, σ. I-4879, σκέψη 9, και της 21ης Ιουλίου 2005, C-207/04, Vergani, Συλλογή 2005, σ. I-7453, σκέψεις 22 και 23).

18 Επομένως, ορθώς το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε τα ερωτήματά του σε συνάρτηση με την οδηγία 79/7, η οποία εφαρμόζεται στα εκ του νόμου συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως, περιλαμβανομένων των εκ του νόμου συνταξιοδοτικών συστημάτων (απόφαση της 1ης Ιουλίου 1993, C-154/92, van Cant, Συλλογή 1993, σ. I-3811, σκέψεις 10 και 11).

19 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας απαγορεύει «[κάθε διάκριση] που βασίζεται στο φύλο [...], ιδιαίτερα όσον αφορά [...] το πεδίο εφαρμογής των συστημάτων και τους όρους πρόσβασης [...], την υποχρέωση καταβολής εισφορών και τον υπολογισμό των εισφορών [καθώς και] τον υπολογισμό των παροχών». Την εν λόγω διάταξη μπορούν να επικαλεστούν οι ιδιώτες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προκειμένου αυτά να μην εφαρμόσουν καμία μη σύμφωνη προς τη διάταξη αυτή εθνική ρύθμιση (αποφάσεις της 13ης Δεκεμβρίου 1989, C-102/88, Ruzius-Wilbrink, Συλλογή 1989, σ. 4311, σκέψη 19, και της 27ης Οκτωβρίου 1993, C-337/91, van Gemert-Derks, Συλλογή 1993, σ. I-5435, σκέψη 31).

Επί της απαιτήσεως περί καταβολής εισφορών τακτοποίησης

20 Με το πρώτο σκέλος των ερωτημάτων του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η οδηγία 79/7 απαγορεύει σε ένα κράτος μέλος, όταν θεσπίζει νομοθετική ρύθμιση έχουσα ως σκοπό να παράσχει σε πρόσωπα ορισμένου φύλου, τα οποία αρχικώς υπέστησαν δυσμενή διάκριση, τη δυνατότητα να επωφεληθούν από το ισχύον για πρόσωπα του ετέρου φύλου συνταξιοδοτικό καθεστώς, να εξαρτήσει μια τέτοια υπαγωγή από την καταβολή, εφάπαξ και πλέον τόκων 10 % ετησίως, εισφορών τακτοποίησης που συνίστανται στη διαφορά μεταξύ των εισφορών οι οποίες καταβλήθηκαν από τα πρόσωπα που υπέστησαν αρχικώς δυσμενή διάκριση, κατά τη χρονική περίοδο κατά την οποία η αυτή έλαβε χώρα, και των υψηλότερων εισφορών που καταβλήθηκαν από την άλλη κατηγορία προσώπων κατά την ίδια χρονική περίοδο.

21 Από τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν στο Δικαστήριο οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και η Ιταλική Κυβέρνηση προκύπτει ότι άπαντες φρονούν ότι αυτός καθαυτός ο κύριος όρος που επιβάλλει στις αεροσυνοδούς το βασιλικό διάταγμα της 25ης Ιουνίου 1997 προκειμένου η επαγγελματική δραστηριότητά τους κατά τη χρονική περίοδο μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 1964 και 31ης Δεκεμβρίου 1980 να ληφθεί υπόψη κατά τον ίδιο τρόπο με εκείνη των ιπτάμενων φροντιστών, ήτοι η καταβολή ποσού ίσου με τη διαφορά μεταξύ των εισφορών που κατέβαλαν οι ίδιες κατά τη διάρκεια της εν λόγω χρονικής περιόδου και των υψηλότερων εισφορών που κατέβαλαν οι ιπτάμενοι φροντιστές κατά την ίδια χρονική περίοδο, δεν συνιστά δυσμενή διάκριση.

22 Η άποψη αυτή είναι ορθή. Όπως έχει κριθεί από το Δικαστήριο επί διαφορών σχετικών με επαγγελματικά συνταξιοδοτικά συστήματα, το γεγονός ότι ο εργαζόμενος μπορεί να αξιώσει αναδρομική υπαγωγή σε τέτοιο σύστημα δεν τον απαλλάσσει από την υποχρέωση καταβολής των εισφορών που οφείλονται για την περίοδο της αναδρομικής υπαγωγής (αποφάσεις της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, C-128/93, Fisscher, Συλλογή 1994, σ. I-4583, σκέψη 37· της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-435/93, Dietz, Συλλογή 1996, σ. I-5223, σκέψη 34, και της 16ης Μαΐου 2000, C-78/98, Preston κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-3201, σκέψη 39).

23 Ειδικότερα, στην περίπτωση που ο εργαζόμενος έχει υποστεί δυσμενή διάκριση, η αποκατάσταση της ίσης μεταχειρίσεως πρέπει να συνεπάγεται τη δημιουργία, για το θύμα της δυσμενούς διακρίσεως, της ίδιας καταστάσεως με εκείνη των εργαζομένων του ετέρου φύλου. Κατά συνέπεια, ο εν λόγω εργαζόμενος δεν μπορεί να απαιτήσει ευνοϊκότερη μεταχείριση, ιδίως από οικονομικής απόψεως, από εκείνη που θα του επιφυλασσόταν εάν είχε υπαχθεί κανονικά στο συνταξιοδοτικό καθεστώς (προμνησθείσες αποφάσεις Fisscher, σκέψεις 35 και 36, και Preston κ.λπ., σκέψη 38).

24 Διαπιστώνεται ότι η νομολογία αυτή μπορεί να εφαρμοστεί αναλόγως σε περιπτώσεις υπαγωγής σε εκ του νόμου συνταξιοδοτικό σύστημα. Επομένως, ένα κράτος μέλος, όταν θεσπίζει νομοθετική ρύθμιση έχουσα ως σκοπό να παράσχει σε πρόσωπα ορισμένου φύλου, τα οποία αρχικώς υπέστησαν δυσμενή διάκριση, τη δυνατότητα να επωφεληθούν από το ισχύον για πρόσωπα του ετέρου φύλου συνταξιοδοτικό καθεστώς, έχει την επιλογή να αποκαταστήσει την ίση μεταχείριση επιβάλλοντας την καταβολή ποσού ίσου με τη διαφορά μεταξύ των εισφορών οι οποίες καταβλήθηκαν από τα πρόσωπα που υπέστησαν αρχικώς δυσμενή διάκριση, κατά τη χρονική περίοδο κατά την οποία αυτή έλαβε χώρα, και των υψηλότερων εισφορών που καταβλήθηκαν από την άλλη κατηγορία προσώπων κατά την ίδια χρονική περίοδο. Το γεγονός ότι, ως προς την τελευταία αυτή κατηγορία προσώπων, η αξίωση καταβολής των εισφορών τους έχει εν τω μεταξύ παραγραφεί, δεν αποτελεί εμπόδιο για ένα διακανονισμό όπως ο περιγραφείς ανωτέρω, υπό την προϋπόθεση πάντως, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 70 των προτάσεών της, της προβλέψεως αναλόγου χρόνου παραγραφής για τους νεοεισερχόμενους στο ασφαλιστικό σύστημα.

25 Οι εισφορές τακτοποίησης μπορούν επιπλέον, προς αποφυγή οποιασδήποτε αντίστροφης δυσμενούς διακρίσεως, να προσαυξάνονται με τόκους που προορίζονται να αντισταθμίσουν τη μείωση της αξίας του χρήματος. Ειδικότερα, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 38 των προτάσεών της και υπό την επιφύλαξη που διατυπώνει με το σημείο 39 των προτάσεων αυτών, μια τέτοια προσαύξηση διασφαλίζει ότι οι εισφορές που καταβάλλουν οι νεοεισερχόμενοι στο ασφαλιστικό σύστημα δεν είναι στην πραγματικότητα χαμηλότερες από εκείνες που κατέβαλαν οι εργαζόμενοι οι οποίοι είχαν υπαχθεί στο σύστημα αυτό από της θεσπίσεώς του.

26 Για τους λόγους που εξέθεσε η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 64 και 65 των προτάσεών της, οι ανωτέρω εκτιμήσεις αφορούν μόνον την περίπτωση κατά την οποία ο διακανονισμός των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων παράγει τα αποτελέσματά του από την ημερομηνία συνταξιοδοτήσεως. Ειδικότερα, ένας διακανονισμός

ο οποίος προσφέρεται σε ήδη συνταξιοδοτηθέντες και προϋποθέτει την καταβολή ποσού ίσου με τη διαφορά μεταξύ των εισφορών που καταβλήθηκαν από τα πρόσωπα αυτά κατά τη χρονική περίοδο κατά την οποία υπέστησαν δυσμενή διάκριση και των υψηλότερων εισφορών που καταβλήθηκαν από την άλλη κατηγορία προσώπων κατά την ίδια χρονική περίοδο δεν θέτει τέλος στην άνιση μεταχείριση παρά μόνον εφόσον οδηγεί στον υπολογισμό κατά τον ίδιο τρόπο των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων για όλο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο λαμβάνει σύνταξη ο καθένας από τους ενδιαφερόμενους.

27 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η οδηγία 79/7 δεν απαγορεύει σε ένα κράτος μέλος, όταν θεσπίζει νομοθετική ρύθμιση έχουσα ως σκοπό να παράσχει σε πρόσωπα ορισμένου φύλου, τα οποία αρχικώς υπέστησαν δυσμενή διάκριση, τη δυνατότητα να επωφεληθούν, για όλο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο λαμβάνουν σύνταξη, από το ισχύον για πρόσωπα του ετέρου φύλου συνταξιοδοτικό καθεστώς, να εξαρτήσει μια τέτοια υπαγωγή από την καταβολή εισφορών τακτοποίησης που συνίστανται στη διαφορά μεταξύ των εισφορών οι οποίες καταβλήθηκαν από τα πρόσωπα που υπέστησαν αρχικώς δυσμενή διάκριση, κατά τη χρονική περίοδο κατά την οποία αυτή έλαβε χώρα, και των υψηλότερων εισφορών που καταβλήθηκαν από την άλλη κατηγορία προσώπων κατά την ίδια χρονική περίοδο, πλέον τόκων προς αντιστάθμιση της μειώσεως της αξίας του χρήματος.

Επί των όρων καταβολής των εισφορών τακτοποίησης

28 Στο μέτρο κατά το οποίο το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το κράτος μέλος μπορεί να επιβάλει την εφάπαξ καταβολή εισφορών τακτοποίησης, πλέον τόκων 10 % ετησίως, επισημαίνεται ότι κάθε μέτρο που λαμβάνεται από κράτος μέλος προς συμμόρφωση με τους κανόνες του κοινοτικού δικαίου, όπως η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, πρέπει να είναι αποτελεσματικό (βλ., υπό την έννοια αυτή, προμνησθείσα απόφαση Fisscher, σκέψη 31· προμνησθείσα απόφαση Preston κ.λπ., σκέψεις 40 έως 42· απόφαση της 20ής Μαρτίου 2003, C-187/00, Kutz-Bauer, Συλλογή 2003, σ. I-2741, σκέψη 57, και της 4ης Ιουλίου 2006, C-212/04, Αδενέλερ κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-6057, σκέψη 95). Ως εκ τούτου, ο Βέλγος νομοθέτης όφειλε να καθορίσει, κατά το χρονικό σημείο της εκδόσεως του βασιλικού διατάγματος της 25ης Ιουνίου 1997, για τη δημιουργία, για τις αεροσυνοδούς, της ίδιας καταστάσεως με εκείνη των ιπτάμενων φροντιστών, τους όρους του διακανονισμού κατά τρόπον ώστε αυτός να μην καθίσταται πρακτικώς αδύνατος ή υπέρμετρα δυσχερής.

29 Από τις παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι, δεδομένης της μακράς διάρκειας της χρονικής περιόδου κατά την οποία υφίστατο η δυσμενής διάκριση, ήτοι από 1ης Ιανουαρίου 1964 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1980, και των πολλών ετών που μεσολάβησαν μεταξύ του τέλους της εν λόγω περιόδου και της εκδόσεως του βασιλικού διατάγματος της 25ης Ιουνίου 1997 περί διακανονισμού (1981 έως 1997), οι εισφορές τακτοποίησης αντιπροσωπεύουν ένα ιδιαιτέρως υψηλό ποσό. Όπως παρατήρησε η γενική εισαγγελέας με το σημείο 49 των προτάσεών της, το εν λόγω ποσό ενδέχεται και να υπερβαίνει την ετήσια σύνταξη των προσώπων στα οποία προτείνεται ο διακανονισμός. Όπως υπογράμμισαν οι E. Jonkman, H. Vercheval και N. Permesaen, χωρίς να αντικρουσθούν ως προς το σημείο αυτό από το ONP, η εφάπαξ καταβολή ενός τέτοιου ποσού μπορεί να είναι αδύνατη ή να προϋποθέτει τη λήψη δανείου από χρηματοπιστωτικό οργανισμό, για το οποίο επίσης θα χρειάζεται να καταβληθούν τόκοι.

30 Από το βασιλικό διάταγμα της 25ης Ιουνίου 1997 προκύπτει επίσης ότι σε εξαιρετικές περιπτώσεις, οι οποίες δεν συντρέχουν εν προκειμένω, προβλέπει τη χρονική κατανομή της καταβολής των εισφορών τακτοποίησης, υπό τη μορφή εξοφλήσεως με ετήσιες δόσεις.

31 Κατόπιν των προεκτεθέντων, πρέπει να κριθεί ότι η υποχρέωση εφάπαξ καταβολής των εισφορών τακτοποίησης που επιβλήθηκε στους ενδιαφερόμενους είχε ως αποτέλεσμα να δυσχερανθεί υπέρμετρα ο διακανονισμός των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των αεροσυνοδών.

32 Όσον αφορά τον ετήσιο τόκο του 10 %, οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Επιτροπή και η Ιταλική Κυβέρνηση έχουν άπαντες δηλώσει ή παραδεχθεί ότι το επιτόκιο αυτό είναι αξιοσημείωτα υψηλό. Το ONP, όταν ερωτήθηκε σχετικά κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, δεν μπόρεσε να προσδιορίσει τον λόγο για τον οποίο το βασιλικό διάταγμα της 25ης Ιουνίου 1997 καθόρισε επιτόκιο ανώτερο του πληθωρισμού.

33 Εν πάση περιπτώσει, ο καθορισμός ενός επιτοκίου το οποίο υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την αντιστάθμιση της μειώσεως της αξίας του χρήματος έχει

αναμφισβήτητα ως αποτέλεσμα να καθίστανται οι καταβαλλόμενες από τους νεοεισερχόμενους στο ασφαλιστικό σύστημα εισφορές υψηλότερες, στην πραγματικότητα, από εκείνες που κατέβαλαν οι εργαζόμενοι οι οποίοι είχαν υπαχθεί στο σύστημα αυτό από της θεσπίσεώς του. Επομένως, αντί να δημιουργηθεί για τις αεροσυνοδούς η ίδια κατάσταση με εκείνη των ιπτάμενων φροντιστών, το επιτόκιο αυτό συνέβαλε στη διαιώνιση της άνισης μεταχείρισης των αεροσυνοδών.

34 Εναπόκειται πάντως στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο και μόνον έχει πλήρη γνώση του εθνικού δικαίου, να καθορίσει το μέτρο κατά το οποίο το ετήσιο επιτόκιο του 10 % που προβλέπει το βασιλικό διάταγμα της 25ης Ιουνίου 1997 περιλαμβάνει ενδεχομένως επιτόκιο προς αντιστάθμιση της μειώσεως της αξίας του χρήματος.

35 Από το σύνολο των ανωτέρω προκύπτει ότι η οδηγία 79/7 απαγορεύει σε ένα κράτος μέλος, όταν θεσπίζει νομοθετική ρύθμιση έχουσα ως σκοπό να παράσχει σε πρόσωπα ορισμένου φύλου, τα οποία αρχικώς υπέστησαν δυσμενή διάκριση, τη δυνατότητα να επωφεληθούν από το ισχύον για πρόσωπα του ετέρου φύλου συνταξιοδοτικό καθεστώς, να επιβάλει καταβολή εισφορών τακτοποίησης προσαυξημένων με τόκους πέραν εκείνων που προορίζονται να αντισταθμίσουν τη μείωση της αξίας του χρήματος. Η οδηγία αυτή απαγορεύει επίσης την επιβολή εφάπαξ καταβολής όταν ο όρος αυτός καθιστά τον σκοπούμενο διακανονισμό πρακτικώς αδύνατο ή υπέρμετρα δυσχερή. Τούτο ισχύει ιδίως όταν το καταβλητέο ποσό υπερβαίνει την ετήσια σύνταξη του ενδιαφερομένου.

Επί των υποχρεώσεων που απορρέουν για το κράτος μέλος από απόφαση που εκδόθηκε επί αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως

36 Με το δεύτερο σκέλος των ερωτημάτων του, θεωρούμενο στο πλαίσιο των διαφορών της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το κράτος μέλος υποχρεούται να προσαρμόσει τη νομοθεσία του κατόπιν αποφάσεως του Δικαστηρίου επί αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, από την οποία προκύπτει η ασυμβατότητα της εν λόγω νομοθεσίας προς το κοινοτικό δίκαιο.

37 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει της αρχής της αγαστής συνεργασίας του άρθρου 10 ΕΚ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εξαλείφουν τις παράνομες συνέπειες της παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου (απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-201/02, Wells, Συλλογή 2004, σ. I-723, σκέψη 64 και η εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

38 Επομένως, κατόπιν αποφάσεως επί αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως από την οποία προκύπτει η ασυμβατότητα της εθνικής νομοθεσίας με το κοινοτικό δίκαιο, εναπόκειται στις αρχές του οικείου κράτους μέλους να λάβουν τα κατάλληλα γενικά ή ειδικά μέτρα για να διασφαλίσουν, στην επικράτειά τους, την τήρηση του κοινοτικού δικαίου (βλ., υπό την έννοια αυτή, προμνησθείσα απόφαση Wells, σκέψεις 64 και 65, καθώς και απόφαση της 25ης Μαρτίου 2004, C-495/00, Azienda Agricola Giorgio, Giovanni e Luciano Visentin κ.λπ., Συλλογή 2004, σ. I-2993, σκέψη 39). Οι εν λόγω αρχές διατηρούν μεν την ευχέρεια επιλογής των ληπτέων μέτρων, αλλά οφείλουν, ιδίως, να μεριμνούν ώστε το εθνικό δίκαιο να εναρμονισθεί προς το κοινοτικό το συντομότερο δυνατόν και να καταστούν πλήρως αποτελεσματικά τα δικαιώματα που αντλούν οι ιδιώτες από το κοινοτικό δίκαιο.

39 Εξάλλου, όπως έχει κρίνει επανειλημμένα το Δικαστήριο σε περιπτώσεις δυσμενών διακρίσεων αντίθετων προς το κοινοτικό δίκαιο, για όσο διάστημα δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την αποκατάσταση της ίσης μεταχειρίσεως, η τήρηση της αρχής της ισότητας μπορεί να διασφαλισθεί μόνο με την χορήγηση στα πρόσωπα που ανήκουν στην ευρισκόμενη σε δυσμενέστερη θέση κατηγορία των ιδίων πλεονεκτημάτων με εκείνα που χορηγούνται στα πρόσωπα της ευνοημένης κατηγορίας. Σε μια τέτοια περίπτωση, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να μην εφαρμόζει καμία διάταξη της εθνικής νομοθεσίας που να εισάγει διακρίσεις, χωρίς να χρειάζεται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξάλειψη της διατάξεως αυτής εκ μέρους του νομοθέτη, και να εφαρμόζει στα μέλη της ομάδας που βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση το ίδιο καθεστώς με εκείνο που ισχύει για τα πρόσωπα της άλλης κατηγορίας (αποφάσεις της 28ης Σεπτεμβρίου 1994, C-408/92, Avdel Systems, Συλλογή 1994, σ. I-4435, σκέψεις 16 και 17· της 12ης Δεκεμβρίου 2002, C-442/00, Rodríguez Caballero, Συλλογή 2002, σ. I-11915, σκέψεις 42 και 43, και της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, C-81/05, Cordero Alonso, Συλλογή 2006, σ. I-7569, σκέψεις 45 και 46).

40 Κατά τα λοιπά, ένα κράτος μέλος υποχρεούται να αποκαταστήσει τις ζημίες που προκλήθηκαν στους ιδιώτες λόγω της παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου. Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις μιας τέτοιας υποχρεώσεως, εναπόκειται στον εθνικό δικαστή να συναγάγει τις συνέπειες της αρχής αυτής (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 22ας Απριλίου 1997, C-66/95, Sutton, Συλλογή 1997, σ. I-2163, σκέψη 35, και της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, C-224/01, Köbler, Συλλογή 2003, σ. I-10239, σκέψεις 51 και 52).

41 Κατόπιν των ανωτέρω, στο δεύτερο σκέλος των προδικαστικών ερωτημάτων πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατόπιν αποφάσεως επί αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, από την οποία προκύπτει η ασυμβατότητα της εθνικής νομοθεσίας προς το κοινοτικό δίκαιο, εναπόκειται στις αρχές του οικείου κράτους μέλους να λάβουν τα κατάλληλα γενικά ή ειδικά μέτρα για να διασφαλίσουν την τήρηση του κοινοτικού δικαίου, μεριμνώντας ιδίως ώστε το εθνικό δίκαιο να εναρμονισθεί προς το κοινοτικό το συντομότερο δυνατόν και να καταστούν πλήρως αποτελεσματικά τα δικαιώματα που αντλούν οι ιδιώτες από το κοινοτικό δίκαιο. Εφόσον διαπιστώνεται η ύπαρξη δυσμενούς διακρίσεως αντιβαίνουσας στο κοινοτικό δίκαιο, για όσο διάστημα δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την αποκατάσταση της ίσης μεταχειρίσεως, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να μην εφαρμόζει καμία διάταξη της εθνικής νομοθεσίας που να εισάγει διακρίσεις, χωρίς να χρειάζεται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξάλειψη της διατάξεως αυτής εκ μέρους του νομοθέτη, και να εφαρμόζει στα μέλη της ομάδας που βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση το ίδιο καθεστώς με εκείνο που ισχύει για τα πρόσωπα της άλλης κατηγορίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

42 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Εφόσον κράτος μέλος θεσπίζει νομοθετική ρύθμιση έχουσα ως σκοπό να παράσχει σε πρόσωπα ορισμένου φύλου, τα οποία αρχικώς υπέστησαν δυσμενή διάκριση, τη δυνατότητα να επωφεληθούν, για όλο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο λαμβάνουν σύνταξη, από το ισχύον για πρόσωπα του ετέρου φύλου συνταξιοδοτικό καθεστώς, η οδηγία 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως:

— δεν απαγορεύει στο εν λόγω κράτος μέλος να εξαρτήσει μια τέτοια υπαγωγή από την καταβολή εισφορών τακτοποίησης που συνίστανται στη διαφορά μεταξύ των εισφορών οι οποίες καταβλήθηκαν από τα πρόσωπα που υπέστησαν αρχικώς δυσμενή διάκριση, κατά τη χρονική περίοδο κατά την οποία αυτή έλαβε χώρα, και των υψηλότερων εισφορών που καταβλήθηκαν από την άλλη κατηγορία προσώπων κατά την ίδια χρονική περίοδο, πλέον τόκων για την αντιστάθμιση της μειώσεως της αξίας του χρήματος,

— απαγορεύει, αντιθέτως, στο εν λόγω κράτος μέλος να επιβάλει καταβολή εισφορών τακτοποίησης προσαυξημένων με τόκους πέραν εκείνων που προορίζονται να αντισταθμίσουν τη μείωση της αξίας του χρήματος,

— απαγορεύει επίσης την επιβολή εφάπαξ καταβολής όταν ο όρος αυτός καθιστά τον σκοπούμενο διακανονισμό πρακτικώς αδύνατο ή υπέρμετρα δυσχερή. Τούτο ισχύει ιδίως όταν το καταβλητέο ποσό υπερβαίνει την ετήσια σύνταξη του ενδιαφερομένου.

2) Κατόπιν αποφάσεως επί αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως από την οποία προκύπτει η ασυμβατότητα της εθνικής νομοθεσίας προς το κοινοτικό δίκαιο, εναπόκειται στις αρχές του οικείου κράτους μέλους να λάβουν τα κατάλληλα γενικά ή ειδικά μέτρα για να διασφαλίσουν την τήρηση του κοινοτικού δικαίου, μεριμνώντας ιδίως ώστε το εθνικό δίκαιο να εναρμονισθεί προς το κοινοτικό το συντομότερο δυνατόν και να καταστούν πλήρως αποτελεσματικά τα δικαιώματα που αντλούν οι ιδιώτες από το κοινοτικό δίκαιο.

Εφόσον διαπιστώνεται η ύπαρξη δυσμενούς διακρίσεως αντιβαίνουσας στο κοινοτικό δίκαιο, για όσο διάστημα δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την αποκατάσταση της ίσης μεταχειρίσεως, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να μην εφαρμόζει καμία διάταξη της εθνικής νομοθεσίας που να εισάγει διακρίσεις, χωρίς να χρειάζεται να ζητήσει ή να αναμείνει την προηγούμενη εξάλειψη της διατάξεως αυτής εκ μέρους του νομοθέτη, και να εφαρμόζει στα μέλη της ομάδας που βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση το ίδιο καθεστώς με εκείνο που ισχύει για τα πρόσωπα της άλλης κατηγορίας.

(υπογραφές)